

შინაური საქმეებზე

სოციალ-დემოკრატიული გაზეთი.

№ 5.

კვირა, თებერვალი 1, 1909 წ.

ფასი წლიურათ — — 4 მან.

ნახევარი წლით — 2¹/₂ მან.

ცალკე ნომერი ღირს 10 კაპეიკათ.

აღმსნი: ქუთაისი „შინაური საქმეებს“ რედაქცია.

შინაარსი: კიდევ პასუხა გაზ. „დროებას“—სეფეველელისა; სიტყვა წმინდა ნინოს ღღეს—ეპისკოპოსი ლეონიდასი; გაოც კეთ იაფი სამეურნეო წიგნები—მკურნალისა; აკაკი წერეთელი (გაგრძელება)—მღვ. მ. კვლევჩი-რიძისა; „არა იცით წერილისა და სკდებით“ (გაგრძელება)—ალექსი ბერისა; სიტყვა, თქმული 14 ქრისტე-შობისთვის 1908 წლისა განახლებულის ქართულის თეატრის კურთხევის წინ—მღვ. მ. ცინკაძისა.

რედაქცია უმორჩილესად სთხოვს ხელის მომწერთ

წარმოდგინონ 1908 წლის სვედრი ფასი.

სოციალ-დემოკრატიული გაზეთი

„შინაურ საქმეებზე“

ხელის მოწერა მიღება რედაქციაში ქ. ქუთაისში (საბურთალო—კაზაკოვის—შესახვევში № 17) და საეპარქიო საბჭოში—წლიური ფასი 4 მან. ნახ. წლით 2¹/₂ მან. ცალკე ნომერი ღირს 10 კაპ. გაზეთი ღებულობს დასაბეჭდად ყოველგვარ განცხადებას.

დარჩენილი ნომრები ახალ ხელის მომწერლებს დაეთობა 1 მან. და 50 კაპ.

კიდევ პასუხი გაზ. „დროებას“

ქართული ეკკლესიის მოციქულის, წმ. ნინოს ღღეს გაზეთმა „დროებად“ კიდევ უძღვნა ჩვენ ეკკლესიისა და სამღვდლოების აწინდელ სავალალო მდგომარეობას საკუთარი წერილი. ეს წერილი გამოუწვევია ჩვენს შენიშვნას, რომელიც მოთავსებულია „შინაური საქმეების“ ახალ წლის ნომერში. თურმე ნუ ბმანებთ, შენიშვნას გულზე უკებინა „დრო-

ების“ რედაქციისათვის, ცოტა შეუწითლებია, მაგრამ იგი მანც ერთბაშს არ იტყვს, ოლიმპიური სიღინჯით არჩევს ამ შენიშვნას, გვიწუნებს გაფიცებას და ძიულ დარიგებას გვიკითხავს, „ესულიერ მაშებს არ შეჭყვართ გადამეტებული განწმობება და შესამინი სიტყვების სმარება“.

დარიგება რომ სადმართო და კეთილი საქმეა—ეს გვწამს და მადლობას ვუძღვებით „დროებას“ კეთილ-მზრუნველობისათვის, მაგრამ უთხოვთ თითონაც ათხოვოს სხვას ეური, ვინ იცის, იქნება არც მისთვის იუოს მომეტებული ჰკუის სწავლება და ხსეებისგან დარიგების მიღება.

ჩვენი წერილი ნამდვილათ ფიცხელი სასინათისაა, მაგრამ ვინც ცოტა მოფიქრებით დაუკვირდება საქმეს დაგვეთანსმება, რომ სწორეთ ეს სიფიცხე შეადგენს წერილის მთავარ ღირსებას.

ქუთაისის საბურთალოს საბჭოში
მისამართი

ფიცზე და სიმკაცრე წინაშე უნდა სავალდებულო და სჯებურია. ეს დამოკიდებულია უმთავრესად მსჯელობის საგნის ბუნებაზე. არიან იმისთანა საგნები, რომ სულაც რომ თქვენი ძირითადი რწმენის საწინააღმდეგო აზრებს გიქადეკებდეთ მათ შესახებ თქვენი მოზირდაზირე, თქვენ მანც უფლებს არა გაქვთ გაფიცებისა, თქვენ მანც მოკლე ხანით დალაგებული და ფილოსოფიური მსჯელობით გაუწიოთ ანგარიში თქვენი მეტოქის მსჯელობას. ასეთია, მაგალითად, ყოველი მეცნიერული საკითხი.

მეორე მხრით არის ისეთი თვისებების საგანი, რომელიც აღნიშნულ მეთოდს უკარგავს სრულებით ყოველ ღირებულობას მოწინააღმდეგეთა აზრების ბრძოლის პროცესში და სავალდებულოდ ხდის სულიერ აღფრევებას. ასეთია სარწმუნოება.

სარწმუნოების ბუნება მეტად მაღალი, საღმრთო, სათაყვანებელი და, თუ შეიძლება ასე ვთქვათ, ნახია. ამგვარი განსხვავებული ბუნების საგანი განსხვავებულ ზირობებს უდგენს ეკლასს, ვისაც მის შესახებ ფიქრი და მსჯელობა სურს. სარწმუნოებრივი კითხვების ძველევანს ფართო განვითარებასთან ერთად უმეტესად უნდა ამკობდეს აკრეფე სარწმუნოებრივი რიდი და კრძალულება, წინდახედულობა და ზრდილობიანობა. მაშინ მისი გამოკვლევაც ეკლასთავის სასარგებლო და სასიამოვნო იქნება. სამაგიეროდ საკმაო ასეთ შემთხვევაში ძველევანის მხრით ერთ ერთი ზირობის დარღვევა, ან უვიცობის

ან კანდიდობის გამოჩენა, რომ მეორე მხარემ, — მორწმუნე ზირმა, — მაშინვე იგრძნოს გულნატკენობა, აღშფოთდეს სულით და უმაღლე გაუცხადოს მოურიდებელი პროტესტი ძველევანს. ქრისტე რომ დემრთი იყო, მაგრამ მისი ცხოვრება გუნსწავლის, რომ სდაც კი იგი შენიშნავდა სოლმე სიწმიდის ტლანქად შელახვას, უმაღლეს სარისხამდე რისხდებოდა და მკაცრ მხილებას წარმოთქვამდა. ვის არ ანსოვს შემდეგი ალაგი სახარებისა: და შექქენა შოლტი საბლისა და ყოველი იგი გამოსახა ტამრით: სროხა და ცხოვარი, და კერძის მსუიდეკლთა მათ დაუთხია კერძად მათი, და ტბლები იგი დუძხვა (იოან. 2, 14.)

წმიდათა წმიდის შესება უკუნურად და სიკანდიერით უნდა უმეტესად მთელი არსებით აღელვებდეს მორწმუნე ადამიანს; ამგვარ შემთხვევაში ნელთბილობა ანუ დროებისებური თავის შეკავება მხვანებელია მხოლოდ სარწმუნოებრივი კრძალბის უნდილობისა და ფუქსავატობისა. ასეთია ფსიხოლოგიური საფუძველი ჩვენსი წერილის სიფიცისა და დაე თითონ მკითხველმა გასაჯოს რა უფრო გასაკიცხია: ჩვენი სიფიცსე და განწიწმაცება თუ „დროების“ შეუცნებელი მსჯელობა ქრისტიანობის შესახებ.

მაგრამ იქნება ჩვენ უჯიათობას ჩავდივართ, იქნება ცილსა ვწამებთ გაზეთს „დროების“, იქნება მას სულაც სახეში არ ჰქონია სარწმუნოება საზოგადოთ და ქრისტიანობა კერძოთ იმ წერილში, რომ

მელიც მან დასტავა 21 დეკემბერს ქართლ-კახეთის სამღვდლოების კრების კამოთბილისში?

„სიტყვათა შესთავან განხორთლდე და სიტყვათა შესთავან დაინაჯო“, ბრძანებს წახარება, მოვიუხანოთ მამ სიტყვა სიტყვით და უძეტნაკლებოდ „დროების“ წერილიდან უძთაურესი და მინაარსის მხრით არსებითი ალაგი, რომ სიძარტლე უკელასთვის ადვილი და ცხადი დასახსი განდეს.

აი ეს ალაგი: „რაკი სარწმუნოება შიგნიდან დაბდება, ამის შემდეგ ისტორიულის აუცილებლობით მძიმე-მძიმედ იხზება მისი უოველგვარი გარეგანი გამონატყულებაც... ერთხელ მოძვედარი სარწმუნოების გაცოცხლება, მისგან დაშთენალ ნაშთების გავლენით—შეუძლებელი ხაქება. ერთხელ მოძვედარ ძალას საბოლოოდ უნდა გამოეთხოვოს ადამიანი, ესა თუ ის სარწმუნოება შეიძლება გამოიფიტოს, მოკვდეს, გაიხრწნას, ძავრამ იძის ადვილას სხვა სარწმუნოებამ უნდა ამოხეთქოს. ის სარწმუნოება, რომლის ვარშემოც ესლანდელი ქართველი სამღვდლოება სცდილობს ძრუელის მოკროუბას, ბუნებრივის თუ სელოფურის მიხეზების გაუდენით, მოსზობილია; ამ სარწმუნოებას სიცოცხლის გზა უკვე მოჭრილი აქვს“...

ჩვენ განკებ ხახები დაუხვით იმ სიტყვას, რომლებიც წინადადების მთავარ ნაწილებს შეადგენენ, რომლებსაც ქვედებარის ალაგი უძირავთ წინადადებებში.

თუ დაწერილის წაკითხვა სავალდებულოა ისე, როგორც იგი დაბეჭდილია, მაშინ საზ განსმული ალაგები თითონ შეაფიოდ და ცხადად გვიმტკიცებენ, რომ აქ მსჯელობას მხოლოდ ხარწმუნოებაზე და არა სხვა რაზეზე. ამასთან ვჭვს გარეშება, რომ ადებულ შემთხვევაში მსჯელობა შეეხება მართლმადიდებლობას, ქრისტიანობას და არა ფეტიშიზმს, არა ბუდდას სარწმუნოებას, არა მანჭმადიანობას, ან სხვა რომელიმე სარწმუნოებას. ჩვენგან ამონაწერი ალაგი „დროების“ წერილისა გვიქადაგებს, რომ ქრისტიანობა დღეს შიგნიდან დაბებულია, ქრისტიანობა დღეს ძვედარი ძალაა, ჩვენი დროის ქრისტიანობა მოსზობილია, ამ სარწმუნოების სიცოცხლის გზა უკვე მოჭრილია და სხ. სხვა ნაირი აზრის ამოკითხვა მოუვანილ წინადადებებიდან, სხვანაირად გაგება სასკვამული სიტყვებისა, ან ორი აზრი მათ შესახებ—შეუძლებელი რაქება.

აი ასეთ მსჯელობას დავარქვით ჩვენ ბოდიალი, ამას უწოდეთ ზულებსობა და ამასვე ვიმეორებთ ესლაც, რადგანაც ქრისტიანობა აბსოლიუტური სარწმუნოებაა, იგი არასოდეს არ მოიხზობა და არას დროს არ გამოიფიტება. შეიძლება ჩვენგან ნახმარი სიტყვები მართლაც ფიცხელი და მხამიანი სიტყვები ივენენ, ძავრამ „დროების“ ფილოსოფოსის მსჯელობის დირსების აღსანიშნავად იგი რომ შედგამოჭრილი და სწორეთ შესაფერისნი არიან, — ეს ცხადი და უშუალოა.

ჩვენს ზირველ წერილს დიდი ხარ-

გებლობა მოუტანია „დროების“ რედაქციისათვის. ამ წერილის გავლენით პატრიცეპული რედაქცია დარწმუნებულია, რომ მისი მსჯელობა სარწმუნოების შესახებ შეუწინაღებელი შეცდომაა, სინანულში შესულა და ამ გარემოებას წარმოუქმევენება მისთვის მეორე წერილში ხელისხელ საგოგმანებელი ჰემპარიტება: „ურელიგიოდ ცნოვრება ისევე შეუძლებელია, როგორც უჭაეროდ; ჩვენ ვგონია, ღრმად შეცდარია, ვინც ჰფიქრობს, რომ მისთვის რელიგია საჭირო არ არის და რომ იგი მხოლოდ ბრიევ და გაუნათლებელ ხალხის მომარჯულებელ იარაღად უნდა იმპარებოდესო“, ოქროს სიტყვებია ეს სიტყვები და „დროებას“ რომ ამ მკიფასი სიტყვებით გაეთაუებინა თავისი ვითომდა ჩვენდა საპასუხო წერილი, ქედს მოვიხრდიდით მისი ხეობრივი სიწრფელის წინაშე, მაგრამ უჯიმო ფურივით თითონვე სწინლაჲს საკუთარ სიკეთეს.

14 იანვრის წერილში „დროება“ კვიტკიცებს, რომ ჩვენ ვერ გავგვიტა მისი ზირველი წერილის შინაარსი. „ჩვენო, ბრძანებს „დროების“ რედაქცია, 21 დეკემბრის მეთაურ წერილში, ვცნობდით რა ქართულ სამღვდლოების ესლანდელ უძწეო მდგომარეობას, ვამტკიცებდით, რომ სარელიგიო ენერჯია საჭირო, რომლის დანერგვასედაც ზრუნვა ჩვენს ძღვდელებს ვკუთვნით, თუ ჯერ კიდევ საკმაოდ შერჩენილი აქვთ მათ სარწმუნოებრივი ცხოველყოფილობა“.

შესაძლოა პატრიცეპული რედაქციას სწორეთ აღნიშნული აზრი უტრიალებ და თავში, როდესაც დეკემბერში მომხდარ ქართლ-კახეთის სამღვდლოების კრების გამო ჰსთხზავდა თავის ცნობილ წერილს, მაგრამ აღნიშნულ წერილში, როგორც ვხანეთ, ამისი მსგავსი არა იმეებარა და აბა ჩვენ რათ უნდა გვესაუვედუროს, რომ წავიკითხეთ მხოლოდ ის, რაც დაბეჭდილია და ვერ მივხვდით მას, რაც ხსენებული წერილის ავტორს გულში თურმე სდებია.

მაგრამ თავი დავანებოთ ამას. ნეტავი გავგავტინა, რას ნიშნავს „დროების“ ენახე „სარელიგიო ენერჯია“? როგორც ეტობა „დროების“ წარმოდგენით რელიგია ცალკე არსებობს, და „სარელიგიო ენერჯია“ — ცალკე. უკანასკნელი დიდად საჭირო ეოფილა ზირველის სიცხოველისა და აღორძინებისათვის.

ჩვენი რწმენით და შესედულობით რელიგია დედაა რელიგიური ენერჯიისა, რელიგია ჰბადებს რელიგიურ ენერჯიას, რელიგია მიხესია, რელიგიური ენერჯია — შედეგია ამ მიხესისა, სადაც რელიგიაა, იქ უმჯველად რელიგიური ენერჯიაც ჩენილობს თავს და სადაც რელიგია არ არსებობს, იქ რელიგიურ კრძნობასე ლაპარაკი წარმოუდგენელია.

ნამდვილად თუ გნებავთ, სიტყვებში: „სარელიგიო აღორძინებისათვის ახალი

ხარულით ეწევიან საჭირო სულე-
ლური აბდაუბდაობის მეტი არა ჰქონი-
ან და „დროის“ დიაკონი რომ სარწ-
მუნობაზე მსჯელობას სრულებით დაეთ-
ხოებოდეს, როგორც მისი განვითარები-
სათვის მიუწოდებელ საგანს, ყველანი დი-
დად დაუძაღლიდით. — მაგია

სეფეველი.

სიტყვა

წინდა ნინოს დღეს.

სახელითა მამისათა, და ძისათა, და წმ.
სულისათა.

დღეს ივერიის ეკლესია ასრულებს თავი-
სი საკუთარი მოციქულის, ქართველთა განმა-
ნათლებლის, წმ. ნინოს ხსენებას.

რა მხრით გნებავთ, რომ შესანიშნი არ
იყოს ჩვენთვის ეს დღე? რა მხრით გნებავთ,
რომ საგულისხმეო არ იყოს ნინოს მიერ
ქართველთა მოქცევა? რა მხრით გნებავთ,
რომ სახელმძღვანელო და წასაბაძი არ იყოს
ჩვენთვის წმ. ნინოს მოქმედება?

გავითვალისწინოთ მარტო ის, რომ საქარ-
თველო მოაქრისტიანა, საქართველო გამოიხ-
სნა გონებრივი არაობისა და ზნეობრივი სი-
ბნელისაგან ჰალმა, დედაკაცმა, სუსტმა, უძ-
ლურმა, უმწეო და უუფლებო არსებამ.

ვინც ჩვენი დროის მწერლობას თვალყურს
იდევნებს და რამდენადმე მაინც ჩანდელია
ცხოვრებაში, დამეთანხმება, რომ ეხლა თით-
ქმის აუცილებელ მოთხოვნილებიდანა გადაქ-
ცვლილი ქალის დაზარალი მღვდმარეობის შე-
სახებ ლაპარაკი, ქალის გაქვლილ უფლებათა
იდგენაზე მსჯელობა, ქალის აწინდელ სოცია-
ლურ ვითარებაზე ბასი, ზრუნვა და ფიქრი

იმაზე, რომ ქალი დახსნილ იქმნას გონებრივ,
ზნეობრივ, ქონებრივ და მოქალაქობრივ
მონობისაგან. პროლეტარიატის საკითხს, რო-
მელიც მთავარ საკითხად აქვს აღიარებული
თანამედროვე მწერლობის თვალსაჩინო ნაწილს,
გვერდს ამოსდგომია საკითხი ქალის შესახებ.
ქალთა განთავისუფლების ჩვენი დროის უთ-
ვალავ მოციქულებს აუტანელ ჯოჯოხეთად
ეჩვენება ეხლანდელ პირობებში ქალთა ცხოვ-
რება, ქალთა ცოლობა, დედობა, დიასახლი-
სობა, დობა, მეგობრობა და საქვეყნო მოღვა-
წეობა. ყველას დაუსახავს გაადამიანება და
უფლება მოსიღების მინიჭება ქალის პიროვ-
ნებისადმი.

სიამოვნებით ივსები, როდესაც უყურებ
ამ საერთო კეთილშობილურ აღფრთოვანებას,
კას ეწევი სიხარულისაგან, როდესაც ხედავ,
რომ საზოგადოებაში გაღვიძებული საღმრთო
სურვილი თვითშეგნებისა, ადამიანურ უფლე-
ბათა მოპოებისა, თავისუფლების შეძენისა და
ცხოვრების გაუმჯობესობისა. სიხარბით ეწაფე-
ბი ამ ახალი მიმართულების მქადაგებელთა
ყველა ნაწარმოებს, გულდასმით უსმენ მათ რჩე-
ვა-დარიგებას, რომელიც საფუძვლად უნდა
დაედოს, მათი შეხედულობით, ახალ ცხოვრე-
ბას. მაგრამ წუთიერი გამოდის ეს გატაცე-
ბა, ჩქარა გეკარგება აღმაფრენა, ისევ სევდა
და ბოღმა გაწევა გულზე, რადგანაც ცხადად
რწმუნდები, რომ უღიდესი ნაწილი იმისი, რაც
დღეს იწერება და ეფინება საზოგადოებაში ვი-
დომდა კეთილ-სადღეოდ, მოკლებულია საფუ-
ძელიანობას და სიმართლეს.

ქალთა საკითხის მომხრე მწერალთა ნა-
წარმოებებში გიზიდავს და გულს გითბობს ის
გარემოება, რომ სავსებით და სინამდვილით,
მასთან მკვეთრი და პირუთენელი ენით, აგვი-
წერენ ჩვენი დროის ქალთა მღვდმარეობის
აუტანლობას და სიდუხჭირეს, მაგრამ სამწუ-
ხაროდ, მარტო ამითი თავდება გულმოსასვლე-
ლი მხარე ნაწევნები პირების აზროვნებისა.
დანარჩენში ისინი სცილდებიან სინამდვილეს,
წყობილობენ თავიანთ შემკდარ და მუნე
აზრების ცხარე ქადაგებას, ამწვავებენ საზო-
გადოების წევრთა შორის ურთიერთობას, დამ-

წვარს ზედ მღუღარებას ასხავენ და, ადამიანთა ისედაც ბედზე ცხოვრებას, ნამდვილ ჯოჯოხეთად ხდიან.

ამ მწერლებს არ სურთ იცნონ ის ერთადერთი ბრწყინვალე ძალა, რომელმაც მიათვისა ქალს მამაკაცის თანაბრად ადამიანობა, რომელმაც ქალი გვერდს ამოუყენა მამაკაცს სწორ-ამხანაგად. მათ არ უნდათ აღიარონ, რომ ქალის ღღევანდელი დაჩაგრული მდგომარეობა პირდაპირი შედეგია იმისი, რომ ქალმაც და კაცმაც ზურგი შევაქციეთ ამ ბრწყინვალე ძალას, პირი ვიბრუნეთ ისევ სიბნელისაკენ. მათ არ სურთ შეიკნონ, რომ ამაშია სწორეთ ჩამარბული დასაწყისი ეხლანდელი ჩვენი ყოფამდგომარეობის ავადობისა და არა ეკონომიურ-პოლიტიკურ-სოციალურ პირობებში.

მივაქციოთ წმ. ნინოს მოქმედებას ჯეროვანი ყურადღება და ნათქვამი ცხადზე უცხადესი შეიქმნება ჩვენთვის.

ჩვენ ვიცით, რომ უცნობმა, უცხომ, ღარიბმა და სუსტმა ნინომ საქართველოში მოსულიდან სულ მცირე დროს განმავლობაში იხილა თავის წინ დაჩოქებული და ცრემლით ქრისტიანობის მთხოვნელი იმ დროის საქართველოს მეფე მირიანი! ნუ თუ ამ შემთხვევაში წმ. ნინოს ხელი შეუწყვეს ეკონომიურმა, ან პოლიტიკურმა და სოციალურმა პირობებმა? ახლად მისული ნინო იმ ზომად დაეუფლა ქართველების გონებას და გრძნობას, რომ ხელი აადებინა სალოცავ კერებზე, რომლებსაც მანემდისინ უბედური მშობლები შეიღებესაჲ კი სწირავდნენ ზოლმე მსხვერპლად! განა ასეთი გამარჯვება წმ. ნინოსი უნდა მიეწეროს რაიმე მხრით მაშინდელ პოლიტიკურ და სოციალურ გარემოებებს?

არა. ჯვარი, ჯვარი ქრისტესი და სახარება—აი წმ. ნინოს მოქმედების ძლევა-მოსილების ერთადერთი მიზეზი. აი ის ძალა, რომელსაც შეაქვს სინამდვილე და სიკაცხლე, ერთობა და სიყარული, ბედნიერება და თავისუფლება ადამიანთა კრებებში, მიუხედავად ამ კრებების სოციალურ, პოლიტიკურ და ეკონომიურ წყობილების მხრივ სხვადასხვაობისა, ოღონდ კი ეს ტვირთვა ჯვირისა და რწმენა

სახარებისა ადამიანთა მხრივ იყოს წრფელი და გულითადი!

მგერამ წმ. ნინოს მაგალითი ღღეს სახეში მისაღები აღარ არისო, გაიძახიან ახალი მოსაზრენი. ნინოს მოქმედების დრო ისეთი მომენტი იყო ჩვენი ერის ცხოვრებაშიო კერძოთ და მთელი კაცობრიობისაში საზოგადოთ, რომ მაშინ საჭირო და ბუნებრივი იყოვო ყველასთვის ქრისტიანობის მიღება. მასუკან დიდმა დრომ განვლო, კაცობრიობამ საგრძნობელი ნაბიჯი წადგა წინ და მეტად განვითარდა, კაცის გონება მასუკან გაიზარდა, გაფართოვდა, გამეცნიერდა და ყველა ამის გამო ქრისტიანობა ღღევანდელი კაცობრიობისათვის იმგვარადვე გამოუსადეგარია, როგორც პატარა ბაღლის ხალათი სრული წლოვანი ვაჟაკისათვის....

როგორ?! ქრისტიანობა მოძველდა, ქრისტიანობას აღემატება ზნეობა-გონებით განვითარებული კაცობრიობა?! მაშ დაგვარწმუნეთ, რომ ღღევანდელ კაცობრიობას განხორციელებული აქვს ცხოვრებაში ის იდეალი, რომელიც დაუდგინა მას ქრისტე მაცხოვარმა: „იყვენით ქვენ სრულ, ვითარცა მამა თქვენი ზეცათა სრულ არს“. დაგვიმტკიცეთ, რომ კაცის გონებას მოუფიქრნა ან მოიფიქრებს როდისმე იმაზე უზენაესს და უკეთესს, რაც მხსნელმა ჩვენმა მცნება დაგვიდგინა ყველას: „მცნებასა ახალსა მოგცემ თქვენ, რათა იყვარებოდეთ ურთიერთარს, ვითარცა მე შეგიყვარენ თქვენ, რათა თქვენცა იყვარებოდეთ ურთიერთარს“.. „შეიყვარო მოყვასი შენი, ვითარცა თავი თვისი“.. „ყოველი, რომელი გინდეს თქვენ, რათა გიყონ კაცთა, ეგრეთცა თქვენ ჰყავთ მათდა მიმართ“... „არა არს მონება, არცა აზნაურება; არა არს რჩევა მამაკაცისა, არცა დედაკაცისა: რამეთუ თქვენ ყოველნი ერთ ხართ ქრისტე იესოს მიერ“... დიად, დაგვიმტკიცეთ, რომ ეს მცნებები განხორციელებული გვაქვს ცხოვრებაში, რომ იგინი აღარაფერ ახალს აღარ აძლევენ ჩვენს გულსა და გონებას და მაშინ ჩვენც დაგეთანხმებით ქრისტიანობის მოძველება-გამოფიტვაში. მაგერამ საქმეც ისაა, რომ მოყვანილი მცნებები შეი-

ცავენ დაუძველებელ და სამარადისო ქეშმარიტებს, რომ ნახევნები მცნებები დარჩებიან სამარადისო და საყოველთაო საწადელ იდეალებად. გვიჩვენებთ მაგალითი, რომ რომელიმე შეგნებულს და ნამდვილად განათლებულს პირს ქედი არ მოეხაროს ამ მაღალი მცნებების წინ. დაგვაჯერეთ და დავარწმუნეთ შეურყეველი ფაქტებით, რომ დღევანდელი ყოველმხრივი დაწინაურება ევროპელი ერებისა არ არის აუცილებელი შედეგი მათი ქრისტიანობისა.

ქეშმარილება არა ძველდება. მოუფიქრებელია ქრისტეს მოძღვრების დაძველება და მისი ძალის გამოფიტვა, გაქრობა, არა რაობად ქცევა...

სამწუხაროდ, სრული სიმართლეა მხოლოდ ის, რომ ყველას დავიწყებული გვაქვს ქრისტეს მოძღვრება, დღევანდელი ჩვენი ცხოვრება აღარ მიმდინარეობს სახარების გზით და ესაა მთავარი მიზეზი, რომ ჩვენს დღევანდელ მოქალაქობრივ ურთიერთობას და წესწყობილებას აზის ბეჭედი წარმართობისა, უდიერობისა, ძალმომრეობისა და ერთმანეთის ჩაგვრადამონებისა, ამის გამოა, რომ მძიმე და შეუფერებელ მდგომარეობაშია ჩავარდნილი დღეს ჩვენში სხვებთან ერთად დედაქალაქი...

შეგნება ქრისტეს მოძღვრებისა ნამდვილია ღირებულობისა, საფუძვლიანი ფართო და აზრიანი შეთვისება სახარებისა და მთელი ჩვენი ცხოვრების მოწყობა შესაფერისად ქრისტეს მაღალი მცნებებისა — აი რა ღონის ძიებას უყენებს წინ წმ. ნინოს ხსენების დღე ყოველ შეგნებულ ქართველს, როგორც ცხოვრებაში გამეფებულ უკუღმართობათა მოსასპობად, ისე ქალთა დღევანდელ უგვიანო და არა ადამიანურ მდგომარეობიდან დასახსნელიად.

ღირსო დედაო ნინო, მოგვეფინე ნათელი ქრისტესი! ამინ.

უბისკვათი ლეონიდი.

გამოცემთ იაზი სამეურნეო წიგნები.

(გუძღვნი სოფელს).

წარსულ წლების მწარე გაკეთება, მგონია, საკმაო უნდა იყოს იმისთვის, რომ ჩვენს სოფელში ძალიან ჩაუფიქრდეს, გამოაკლიოს და მიიღოს ზომები წინააღმდეგ ამ საერთო უბედურებისა, რომელმაც ასე დასაზარა იგი, სოფელსა სილატკემ არა ერთი ასი გაქარი გააკატრა და აუღლო სექსანთკელში, არა ერთი ათასი მოზარდი დასტოვა გარეთ: ერთი წელი ვერ შეაყვანეს სასწავლებელში, მეორეს ვერ გაზარდობინეს განათლება. რა ამბავი, რა მოხდა? არაფერი გარდა იმისა, რომ ქარბმა, გულგამ და უგულგოთ და უღროთ, ამისთან ყოვლად საწიხლად და აუტანელ დამუშავებით, დედა-მამამ არა ერთი დატოვა უღუკმათ. ვის არ ესმის, რომ გულგულგოთ და გონიანდურა ზრდა ჩვენს სოფლებსა, მთელი მისი არსებობა დამოკიდებულია მხოლოდ მეურნეობაზე, რადგანაც სხვა წყარო შემოსავლისა დასააკეთო საჭარბოელში მოსწობილია. სოფელს მუშა და მემაძულე მამან იმზარება ამაყად, წელში გამართული, ყოველ ნაირ ტიარს და ლხინს მამან ეგებება ვაჟ-ვატურად, როდესაც მას ბელეა და ტურება სასუკეჭის, წვრილ და მსხვილ თევზს საქონელი ბლამათა ჰქვავს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ამას ატარებს მწარე ფაქრება, სიციცხლე ნამწარებული აჭკის, თავს ზარსა სტუმს ყოველი მეტა, არა ჩვეულებრივი მოთხოვნაღება.

შარმანდელმა არა ჩვეულებრივ კარგმა სიმინდის მოსავალმა გურიან-მეგრულიაში, არა ნაკლებ მოსავალმა ეურმისისამ იმერეთში (ასიან აქა აქ) წარსული მწუხარება, მგონია, გადაავიწეს შემთხვევით გაბუნებულეებს მოსავლითა, მაგრამ, ეს ხომ შემთხვევით მოხდა, ბატონებო, ყოველთვის ეს შემუდგებელია.

ვისაც ესმის ცხოველია და მენესიკოთ მოთხოვნაღება, ვისაც შესწავლული აჭკის ცოტათუ ბეკრათ ჩვენს ბუნება და იცის რა არის მამა და მისა საწადელია, ვისაც ეს გაუგებია ის წესრიგია, რომელითაც ჩვენს სოფელსა მუშა ხელმძღვანელობს მეურნეობის ხელმძღვანელობაში, ის ვა დროწმუნებულია (და ეს რწმუნა ქეშმარიტად არის), დასაკეთო საჭარბოელს მოკლის გამოყოფილია

უბედურება და მისი აცდენა ეოკლად შეუძლებელია, თუ რომ ძალე, რაც შეიძლება ძალე-ან შემოიტახეს ბირთობი ცვლილება ჩვენს მეურნეობის წარმოებაში.

ესლავი გვიმის მწარე კენეს და აუტანელი მწარეობა: ყველა იმს გადახის, რომ აუარებელი მოთხოვნალება გაქვსო, გადასხადი მატულობს, უოკლათფერი გაქვრდაო და მათი დაჯ'ყოფილება შეუძლებელიაო, რადგანაც შემოსავალი არსადგან არის, ტირინსული ნაკლებდ მოდისო, მაწა ერთობ ცოტა არისო, და სხვა ათასნაირი ამის მსგავსი. ეს რა არის, ბატონებო, ცხოვრება ჩვენ გვიმზადებს ათასჯერ მეტ მოთხოვნალებს და თითოეულს მეურნეს რომ ათჯერ მეტი მაწა მასტო, ის ვერ დაჯ'ყოფილებს მანერ ნახევარ მოთხოვნალებს. უან ცოტა ჩვენში შემამულები, რომლებთაც დიდი მამულები აქვთ სიურციო? ნუ თუ ისინი იკმაყოფილებენ ყველა მოთხოვნალებს, ნუ თუ დიდი შემოსავალი აქვთ? სრულებითაც არა, საქმე ამში არ გახლავს; იანონაში, ჩინეთში, გერმანიაში და მრავალ სხვა სახელმწიფოებში არა ნაკლებ წერილი შემამულები არიან, მათი მოთხოვნალება სიდიდით და რიცხვით შორის აღემატება ჩვენს მოთხოვნალებს, მაწა ნახეთ მათი ცხოვრება, მათი მუშაობა, შეხედეთ მათ სახლებში, სასწავლებლებში, დაუყვირდით მათ განათლებას და ნახვით, რომ მათ ბუნებრივად წყარო მაწის სიურციში ვი არ ყოფილან დამალული, არა, ის ყოფილან ცოდნაში, რომლებთაც შეინადებულან უკანასკნელი მაწის მუშა.

საზოგადო განათლებით ისინი სულ სხვანაირად სარგებლობენ ვიდრე ჩვენ: ეს განათლება მათთვის (მე მუყას სასეში მეურნეები და მათი შვილები) არის საშუალება იმისთვის, რომ ზედმეტი შემოსავლიან ის საგანი, რომელიც წარმოადგენს მათ ცხოვრების, კულტურულ წინმსვლელობის წყაროს.

მხლან სშარათ ამ საშუალების განხორციელება, რომელსაც აწოდებს მეცნიერება და რიგობი პრაქტიკა, შეუძლებელია ერთ პირისთვის, ამ შემთხვევაში რამოდენიმე დანტურესებული პირები ერთდობან ვკოფებან და შეერთებულ ფულოთ, ძალით და მეცნიერობით იკეთებენ საერთო საქმეს. დიან, ეს არის იქ, სადაც ჩვენ არ ვართ, სა-

დაც ყველანი აღჭურვილნი არიან სურვილით გაიმუშობისონ ცხოვრება და მჭიდრო, შეურყეველი ნიადაგი მოუმზადონ შთამომავლობას, სადაც ყველანი ბოკშობიდანვე სცდილობენ შეეჩიონ შატობის მუშაობას, საკუთარის შრომით და შეცადი ნებობით ირჩინონ თავი.

წარმოადგინეთ სურვილმა და ცოდნამ რა სახელი დაუმისსურს ამერავაში სიძიდეს: იქ სიძიდეს სასწავლ - მოქმედ მცენარეს ეძისაან; რისთვის? იმისთვის, რომ ეს მცენარე რიგობი მოკლასთან 500-600 ფუო ნყოფს იდეკვა ერთ დესიატინს ადგილზე (დესიატინს უდრის 2 მცენარე და 600 საყენს). ვართა შესამხნეკ მარცვლისა და მისეუ დაფქულისა ის აძლევს მშვენიერს კანსმდეს, სპირტს, ლაქს, სხვა და სხვა ზეთს, შესამხნეკ ქადადეს, სელოვნურ რიზინს, მასლას უკუამლო თოფის წამდის და პირიქსელების გასაკეთებლად. ამ ბოლო დროს პროფესორი სტიუარტის მოწოდებობით სიძიდის ღერიდან შქანს აკეთებენ. სასწავლია მამ რა არის? ჩვენ ვი რიგობი მარცვალსაც ვერ ვატროკებთ და ჩლას უკარვისობაზედ ხომ ლაპარაკიც აღარ დირს. საქმის უცოდინარობამ სხვა უბედურებაში ჩაკვადგმეინა ფეხი და ვაი ჩვენს ბედს, თუ რომ ჩვენს გემწავას ის უბედურება, რაც სულს უხუთავს და თმას აგლეჯინანს რამოდენიმე ას დედან ბესისარბიის გუბერნიაში. იქ შარშან, 1908 წელშიდ, საკათმეოფოშიდ იყო 817 კაცი, სულთ აკათმეოფი, რომლებთათვის ისარუება ურაცხვი ფული, მაგრამ მორჩინს ვი ვან მოკლის.

მაზეხი ამ სულთ აკათმეოფობისა, რომელსაც ეძისაან „პელეაგრა“ს, ყოფილან ნამალადკვად განხმარ სიძიდის ღომის და ტადის ტამა. განა წასრულ წლებში ცოტა ახმობდა ჩვენში ტუინტის სიძიდის და მის დაფქულის გაკეთებულ ტადით ცოტა იკვებობდა?

დაახ, უცოდინარობა კაცს ბეკონ რსიმეს კუბოს ფიცრამდე სამწუხაროს ჩაადენინებს და ამიტომ თითოეული ჩვენთაგანი მოკლავა გაფორთხილოს უვიცი ადამიანი, შესწავლოს რიგობი და უშიშარი გზაკვალი.

ასაცდენად უდროო მწუხარებისა, ამ ჩაირსწავლას საჭიროებს ჩვენი ხელსი, რომელიც არსებობს მაწით და მხოლოდ მაწით, მეურნეობათ, რომელიც თან და თან ქადატობს მას, რომელიც

სანახევროდ კარ უკმაყოფილებს ესლანდელ მოთხოვნებსაც და ამით ხამოგარინის კულტურას. ჩვენში, როგორც სხვა ქვეყნებშიადაც არ არის იმდენი სპეციალისტები, რამდენიც საჭირო არის იმისთვის, რომ ყველას ადგილობრივ ახუნოს ეს თუ ის სერსი რიგაზად მეურნობის წარმოებას; ამ შემთხვევაში სოფლას მეურნეს მრჩეველად უხსდება წიგნები, სპეციალური სამეურნეო უუნალ-გაზეტები და საზოგადოდ ბეჭდვითი სატყუა. ამის წინააღმდეგ დიდიწაზუდ ჯერ არავინ გამიხილავდა და იმედაც არც ჩვენში გამოჩნდება, ამიტომ მივიძინათათ ვეკლას, ვისაც გული შესტკივა სოფელზე, ვინც დამოკიდებულია მიწა-წყალზე (და ამისთანა სომ ყველანი ვართ) აი ეხლა პრაქტიკულად განვახორციელოთ უდადებუჯისი აზრი ამსანაკობისა, მშობისა და კართობისა; ყველამ გვეცდით შეკვიარადოთ სოფელი მისთვის მიუცადებულ საჭირო სამეურნეო ცოდნით. შეუდგეთ ათე სამეურნეო წიგნაკების გამოცემას და ათე ფასითვე გაგვრცელოთ ეს საუნჯე სოფელში; ამისთვის საჭიროა შამოკატანოთ მცირედი წვლილი ცოტადენ ფონდის შესადგენათ; უოგელი კაზიკი ამ საქმეში გაიჭადის ნაყოფიერ შედეგს და ამიტომ ნუ დავიშურებთ სამუალებსდაგვარად თანაგრძნობა გაუწიოთ საქმით ჩვენს მრჩენელს სოფელს. მეურნეობის აყვარებაში დაინტერესებულან ყველა: სამდედლოება, მასწავლებლები, ჩინოვნიკები, ვაჭრები, ბანკები, მამ ყველამ გამოკიდოთ რამდენიც შეიძლება, თუ განდ შურად და, რაც შეიძლება მადე, შეუდგეთ წიგნების გამოცემას. ამ საქმის წარმოებას გასრულობს გაზეთ „შინაური საქმეების“ რედაქცია, ქ. ქუთაისში, რომელიც დროგამოშვებით გამოაცხადებს ხოლმე შემოწინებულებათს სიას.

წიგნების შედგენაში მიიღებენ მონაწილეობას ჩვენი სპეციალისტები, მეურნეები, რომლებმაც იცინ ადგილობრივი ტარ-კარამი. შემწიარელებს წიგნების თათო ცალა გაგვზახუნებთ უსასუადლოთ.

სწავლა—განათლებლათ მალა, მამ შექმინოთ ეს ძალა დაუძღურებულებს.

ნ. მკურნალი.

აკაკი წერეთელი

როგორც მეოხსანი ძამუღიშვილი.

(გავრძელება. *)

ახლა მივმართოთ აკაკის ლირიკულ პოეზიის შინაარსს, მის იდეურს მხარეს.

აკაკი დაიბადა 1840 წელს, ე. ი. იმ დროს, როდესაც მთელს ევროპაში და კერძოდ რუსეთში გამეფებული იყო ხელოვნებაში საზოგადოდ და კერძოდ ლიტერატურაშიც გერმანული იდეალიზმი, რომლის მთავარ-ჰაბად უნდა ჩაითვალოს გერმანელების ფილოსოფოსი გეგელი. რუსეთში იმ დროს, ე. ი. ორმოციან წლებში იდეალიზმის საუკეთესო წარმომადგენელი იყვნენ კრიტიკაში ცნობილი ბელინსკი და პოეზიაში—პუშკინი.

იდეალისტური მიმართულება ხასიათდება მით, რომ ხელოვნების დევიზად აღიარა ფორმულა: „ხელოვნება ხელოვნებისათვის და არა ცხოვრებისათვის“. ე. ი. ლიტერატურა ცხოვრებას და მის მოთხოვნილებას კი არ უნდა ემსახურებოდეს, არამედ მალა, მომავალ იდეალებს სახედეს, ხატედეს, ესტეტკურად აკმაყოფილებდეს—ასიამოვნებდეს თვით მოხვევლს, გინა მკითხველს. ცხოვრებისკან წამოყენებულს პირ-ვარამს და საკითხებს ამნაირად იდეალიზმა გვერდი აუარა და სწორედ ეს იყო მიზეზი მისი შეჩერებისა.

მოგესვენებათ, საზოგადოდ უკიდურესობა და ნამეტანი გაზვიადება, თავ-გასულობა ერთი მოვლენისა იწვევს, ჰბადებს საწინააღმდეგო მოვლენას, რეაქციას, ან რეაქცია-ოპოზიციას, რომლის მიზანია—შეაყენოს თავ გასული, წრეს გადასული და უკიდურესობამდი მისული მოვლენა და თვითონ დაიჭიროს დროში ხელში. ასე, ამ ბრძოლაში, ხან ერთია ქვეშ და ხან მეორე, ე. ი. ხან ერთი იმარჯვებს და მეორე ემხობა ისევ, ხან მეორე.—

წრეს გადასულმა იდეალიზმმაც გამოიწვია საზოგადოების მხრით პროტესტი და წარმოშობა ლიტერატურაში საწინააღმდეგო მიმართუ-

*) იხ. „შინაური საქ.“ № 1.

ლება--რეალიზში, რომელმაც დაისახა თავის მიზნად არა „ხელოვნება ხელოვნებისათვის“, არამედ „ხელოვნება ცხოვრებისათვის“, ე. ი. მწერლობა, გინა სხვა დარგი ხელოვნებისა, უნდა ემსახურებოდეს ცხოვრებას და ცდილობდეს ბრძოლას და მოსპობას ბოროტებისას, რათა კაცთა შორის განამტკიცოს ბედნიერება. ეს მოხდა სამოციან წლებში, როცა აკაკი 20 წლის ყმაწვილი იყო. მანაც და ილია ქვეყაძეც სრული თანაგრძნობით ჩაჰკიდეს ხელი ამ ახალ მიმართულებას, გადმოიტანეს იგი სამშობლოში და შექმნეს ახალი რეალური მიმართულება ქართულს მწერლობაში. რომლის სათავეში თვითონ დადგნენ. მათ პირველი ბიჯიღამვე მკაფიოდ დაისახეს ეს რეალური გზა და შეუდგნენ ბოროტებასთან ბრძოლას.

ილიამ თავის „პოეტში“ ასე დასახა ეს გზა:

— „მისთვის არ ვმღერ, რომ ვიმღერო, ვით ფრინველმა გარეგანმა, — არა მართა ტკბილ ხმათათვის გამომგზავნა ქვეყნად ცაშა:

მე ცა მნიშნავს და ერი მზრდის, მიწიერი ზეციერსა,

ღმერთთან მისთვის ვლაპარაკობ, რომ წარუძღვე წინა ერსა.

დიდის ღმერთის საკურთხევლის მისთვის ღვივის ცეცხლი გულში,

რომ ერისა მოძმედ ვიყო კმუნვასა და სიხარულში,

ერის წყლული მიჩნდეს წყლულად, მეწოდეს მის ტანჯვით სული,

მის ბედით და უბედობით დამედაგოს მტკიცე გული“.

მაშინ ცილამ ნაპერწკალი თუ აღმიფეთქს გულში ცეცხლსა,

მაშინ ვიმღერ, მხოლოდ მაშინ მოვსწმენდ ერსაც ტანჯვის კრემლსა“.

აკაკი ამ გზას დაადგა სავსებით:

— „მისთვის მომეცა ღმერთმა ენა, სიმართლისთვის გავიწირო;

ჩაგრულ მოძმეს მოკვებარო, თუნდა ქვითაც დავიკირო.

მოდმის ვიყო შემწე ქირში, ვიხარო და გავახარო;

რაც კი ვნახო მასში ცუდი, გამოვსთქვა და არ დავფარო.

დეე, მტანჯონ მართლისათვის, მე იგი არ გავიკვირო,

მხოლოდ მინდა, რომ რითიმე ბოროტება დავიჭირო“.

მეორე ლექსში: „ჩონგური“ („ვარდის ხმაზე“) —

— მე ჩონგური მისთვის მინდა,...

— ერთი ჰქონდეს მას საგანი, ჰარმონია მისი ხმების

ცხოვრებაში იყოს ბანი ხან ლხენის, ხან მწუხარების,

რომ დაჩაგრულს იმ სიმღერით თვალთ ცრემლები ეშრობოდეს;

და მჩაგვრელს კი გულში ძგერით ისარივით ესაბოდეს!...

ამ იარაღით და გვეგმით გამოდის ახალგაზრდა აკაკი ცხოვრებაში და სამუშაოს ეძებს.

ცხოვრებაც ჩვენში უხვ სამკალს უშხადებდა ახალ მუშაკს.

ეს ის ხანა იყო, როცა გამოვიდა ღირს სახსოვარი და საისტორიო მანიფესტი იმპერატორ ალექსანდრე მეორისა ბატონ-კომობის მოსპობის შესახებ.

გლეხობისთვის ის გაზაფხულის მერცხალი იყო, კისერში ჩამჯდარი უღელი უნდა მოესნა და თავჩალუნული გლეხობისათვის თავი ზევით, ცის სინათლისკენ უნდა აეწია.

სამაგიეროდ მებატონეებისათვის მანიფესტი მაჯლაჯუნად გადაიქცა. ბევრს გავგონება, მის წაკითხვაზე ქუთაისში გაბრიელ ეპისკოპოსს

ერთმა თავადმა ამოდებულ ღეკურით შეუტია. გამწარებული მემამულეთა კლასი ერთი შეინძრა, შეფართხალდა, მაგრამ უნიადაგოთ დარჩენილმა ფეხი წინ ველარ წასდგა, დაიხია, შეჩერდა, შეეჩვია და შეურიგდა.

აკაკიმ ფრთები შეისხა გლეხების ბედნიერებით და მათ გვერდში ამოუდგა თავისი ხანგით, რომელიც მერცხალივით დასქკეკეკდა

გაბედნიერებულს გლეხობას და ცეცხლს აური-

და უსამართლო მებატონეებს.

ამ საკითხმა პირველი ადგილი დაიჭირა აკაკის პოეზიაში და საუკეთესო მისი იდეოლოგი შეიქნა.

იგი ასე ილაპარაკებს მონა—გლეხს ბატონ—მემამულესთან:

—„ახ, დარდების ამშლელი,
ჩემი გულის ხაზი ხარ!...
თავდახრილი მტომ ვარ,
რომ კისერზე მაზიხარ.
დამტკბარს ვეროდეს გხედავ,
ჩემთან მუდამ ბრაზი ხარ;
უჩემოდ გამრჯელი ხარ,
თუ მე მხედავ ნაზი ხარ!...
რომ იცი, რაღად მკითხავ.
ასე რისთვის ვლონდები?
მისთვის ჩემო ბატონო,
რომ სულ შენ მაგონდები!

ძლიერმა სუსტი მნახე,
დაჩაგვრა შეიძელი!...
მაშ ახლა რაღად სწუხხარ,
ახალს დროს რომ მოელი!

მეორე ლექსში: „მუშური“, კიდევ უფრო ცხოვლად გვისურათებს აკაკი მონა—გლეხის უნუგეშო მდგომარეობას:

— სიმინდსა თოხნა დაუწყუთ,
ერთხმად დავძახოთ მუშური;
ვგებ მაშინ დაგვაფიწყდეს,
რომ გლეხნი ვართ უბედური!
— მარტო ჩვენთვის არ ვმუშაობთ,
სხვისიც გვმართებს სამსახური,
ბატონი გვკავს, ვართ საწყალი,
უბატონო, უბედური!

— ყველა თავში გვიჩაჩქენებს,
გარეშე და შინაური,
ცხელსა მიწას უხვად აღბობს
ოფლი ჩვენგან მონაწერი.

— ჩვენი ჯაფით მონაყვანი
სხვასთან მიდის საზრდო პური,
შინ ცოლშვილს შიმშილი გვიკლავს,
მაგრამ ვინ მიუგდოს ყური?
მათსა საზღროს სხვა იტაცებს
სტირის ცოლი მეძუძური,

შიმშილისგან რძე უშრება,
წივის შვილი უსუსური!

ასე ბნელოდა გლეხის გულში, როცა აკაკიმ პირველი ბიჭი შესდგა ცხოვრებაში. მაგრამ მთის გადაღმიდამ განთიადმაც ამოატანა და გლეხის გულში მალე ჩანათება დაპირა. მოჰბერა ახალმა სიომ და მონობის ჯაჭვმა ლაწანი დაიწყო ცოტ-ცოტად. გლეხმა, ტვირთმძიმეობას შეჩვეულმა, თითქმის ვერც იგრძნო ახალი სიო, არა სჯეროდა. მაგრამ აგერ ერთ-გული დარაჯი და მერცხალი გვერდით უდგია, რომელიც მისი ცხოვრების ბარომეტრად გარდაიქცა და მოატანა თუ არა თავისუფლების შექმნა, ჩვენი ფხიზელი მგოსანიც გვერდით ამოუდგა გლეხს და სულ სხვა ჰანგებზე დაუწყო მას ჩურჩული ყურში.

მარტოხელი ბიჭი იყავ,
შენ ხელთ იყო არემარე,
ბევრჯერ სისხლი დაათხიე,
მწუხარების ოფლი ღვარე;
ბნელი იყო!.. ბნელი იყო;
არსაით ჩნდა შენთვის მთვარე,
დღეს ხომ ხედავ ცისკრის ვარსკვლავს?
შეხტი ბიჭო... გაიხარე!

ვიცი, ცისკარს რომ მოჰყვება
თანვე სრული გათენება!

გრწამდეს, გრწამდეს, ხორცს შეისხამს,
რომ გხაბლავდა, ის ოცნება!...

მართლაც „ცისკარს“ გათენება მოჰყვა და თანაც ჩვენი მგოსანი უფრო კაი გუნებაზე შეიქნა და ჟღერის ჰანგიც დროის შესაფერა შესცვალა. „ბატარა გლეხის ბიჭი“ თუ წინე „მწუხარების ოფლის-ღვრიდა“, „დღეს ის სიმოვნებით და ნებივრებით „გაბუტულა“, ჩსუქებულად „უღარდელად“, „ტკბილად“ სძნავს. დედაც გულდამშვიდებული ასე ტკბილად დალიდინებს შვილს აკაკში ნანინას:

— შენს ვაჟაკობას მომასწრებს
მე ღვთის მშობელიო:..

მამიშენის ბედის არ ხარ,
 შენ სხვა ბედს ელიო.
 შენი ვარსკვლავი სხვა არის,
 ბედმა გიციანო!
 იავ-ნანა, ვარდო-ნანა,
 იავ-ნანიანო!

სხვებ რა გიჭირს? გენაცვალე,
 ნურას იზამ ავსო!

ბატონი არ გვყავსო!..

დიდი კაცის შვილს სკოლაში
 გვერდს მოუჯდებიო,
 აბა შენ იცი, ბიჭო-ჯან,
 როგორ ეცდებიო;
 ძველ ბატონიშვილს სწავლაში
 ნუ ჩამორჩებიო,
 გლახსა ნიჭი არა აქვსო,
 არა ფიქრებიო!..

ჩინოვნიკებიც არიან ჩვენი გამწვალეო:
 ჩვენ საქმეზე როცა მივალთ,
 გვეტყვიან: „ხვალეო“,
 და ჩვენ როცა დაგვსაქმებენ,
 მაშინ კი—„მალეო!“
 ამას შენ ველარ გეტყვიან,
 შენ გენაცვალეო!

ახალმა დრომ გლახის გულიც თან და
 თან გაადიდა და მის ცხოვრებას იდილლიური,
 სანეტარო, მყუდრო ხასიათი მისცა. გლახი
 ებლა კი არ მოსთქვამს—ლიღინებს, რადგან
 ებლა „სხვისი სამსახური“ აღარ მართებს, „მის
 საზრდოს“ ვერაინ ვერ წაიღებს, დედას „ძუ-
 ძუ აღარ გაუშრება შიმშილისაგან“, დღეს
 შრომა თუმცა მისივეა, მაგრამ სამაგიეროდ,
 შრომის ნაყოფიც მისია. უწინ სულ ბატონი
 დასკუიოდა თავზე და შუადამეზე ზეზე აგდებ-
 და, დღეს კი თუმცა უფრო აღრეც დგება,
 მაგრამ არა იძულებით, არამედ თავის ნებით,
 ბედნიერებით, ხალხით, ბატონის ნაცვლად
 მას დღეს მასავეთ „ოხერი“ და „უბრალო“,
 შუა კაცი, ყავს გამლენძებელი; ე. ი. მგოსა-

ნი, მისი ახალი ტოროლა და მამალი, რომე-
 ლიც ასე დაყვიის მას:

ბიჭო, მამალმა იყივლა,
 აპირებს გათენებასა,
 მუშა ხარ, ტკბილს ძილს ერიდე,
 როგორც კირსა და სნებასა...
 ადექი ღმერთი ახსენე,
 დავხედოთ იმ ჩვენს ყანასა,
 გულ-გასავსებად დანამულს
 ნიაფი უმღერს „ნანასა“.

შემდეგ ამისა აკაკი გვიხატავს იდეალს
 მუშაკისას. სწორედ რომ მაღლიანი კალმითა
 და საუცხოვო ფერადებითაა ეს იდეალი დახა-
 ტული აკაკის ლირიკაში! აი რას აღაპარაკებს ის
 გლახს:

--ვისაც რა უნდა უყვარდეს,
 სულ სხვაა ჩემი ტრფიალი:
 მიყვარს პირ წმინდა ნამგალი,
 მისი ყანაში ტრიალი!..
 თავი მოუკვდეს ზოგიერთს,
 რომ იტაცებენ სხვისასა...
 საწყალ კაცს ჯიბეს აჭრიან,
 ურცხვად ივსებენ ქისასა!..

ქორი ვარ, სხვას რომ მოვტაცო?
 რათ გავიშავო პირი მე?
 გარს შემოვვლე ჩემს გუთანს!
 ჩემი სახნისის კირიმე!..
 რათ დავიბნელო სიხარბით
 სამიწე წუთის თვალეში?
 ხერხსა, ხელეჩოს, სატეხსა,
 ნაჯახს-ცულს ვენაცვალეში!
 რაც ჩემი ურმის არ არის,
 სახლში არ შემიტანია!
 ღრმერთმა მაშოროს, რაც ჩემის
 ოფლით არ გამიბანია!

უწინ ვინ მისცემდა გლახს „სატრფილოს“?
 არა თუ მიწა და შრომა, ცოლი და შვილიც
 კი არ იყო მისი საკუთრება! დღეს-კი მიწაც
 და შრომის ნაყოფიც დაისაკუთრა და მითი
 ხარობს!..

ხარობს და ბოროტადაც არ ხმარობს.
 ვინაა, როდი ავიწყდება და როდი იბერება.
 იგი შესტრფის სულ ცოტა რამეს, ბევრს არ

მისდევს, რომ ზოგიერთ წურბელებივით გული არ გაუქვავდეს, არ გაუცივდეს და ოქრომ არ დაიმონავოს და თვითონაც ბატონი არ შეიქნეს ბოლოს! ჩვენი მგონის იდეალია, რომ გლეხიც და ყოველი კაციც „ცოტას სჯერდეს“ და „ბატონსება შეინახოს“ და ცოტათიც ბედნიერად სთვლიდეს თავს! მხოლოდ ამ საშეალო, ზომიერ ცხოვრებაში სახავს აკაკი შესაძლო ბედნიერებას და მართლაც რომ მისი მოძღვრება, რომელიც სავსებით ქრისტიანულია, განხორციელდეს, მაშინ ქვეყანაზე ის კაცთაჟამიობა, რომელიც დღეს გამეფებულია, ყველგან მოისპობოდა!

აბა დაუგლოთ ყური აკაკის „უღარდელს კაცს“:

— ყველასათვის კარგი მსურს,
ბოროტების მტერი ვარ,
გულში არ შეივშვებ შურს
და მით ბედნიერი ვარ!..

მე ბევრს არას დავეძებ,
რაც მაქვს, ცოტას ვჯერივარ,
ქვრივ-ოხერს არას ვსტაცებ,
ისეც ბედნიერი ვარ!..

პატიოსან ოფლსა ვღვრი,
მეც მუშაკად ვწერივარ;
უსაქმურ, კაცს ვუყვირი:
„მხედავ, ბედნიერი ვარ!“.

ხან მაქვს წყალი და პური,
ხან და ხან მშვიერი ვარ,
მაგრამ ბედს არ ვემდური,
მაინც ბედნიერი ვარ!..

ბატონიც ვარ, ყმაცა ვარ,
ჩემთვის ყველაფერი ვარ!
ხომა ხედავთ, რაცა ვარ?
ვარ და ბედნიერი ვარ!..

მაგრამ, მოგეხსენებათ, კარგს მთქმელს გამგონეც კარგი უნდაო! და რადგანაც ამ უკუღმართს დროში „გამგონე“ ცოტაა, ამიტომ აკაკის პატიოსანს კაცსაც ცოტა ჰყავს ამხანაგი, ბევრი სულ სხვა იდეალებს შესტრფის, „ცოტას დაჯერება“ როდი უნდა და ოქროსა და კუქის თავყვანის ცემაში და უკან დევნაში ყველაფერი ადამიანური მაღალი გრძნობა-ღირსებანიც ხელიდამ გაუშვა შეუძ-

ჩნევლად. ამნაირად საქმით ცხოვრებაში ორმა ტიპმა მოიყარა თავი: „პატიოსანმა ღარიბმა შრომის შვილმა“ და ზნეობრივად განადგურებულიმა კუქის მოტრფიალებმა და გაუმაძღრებმა!

მღვდელი მ. კელენჯერიძე

(შემდეგი იქნება.)

„არა იცით წერილისა და სტოხით.“

(შენიშვნები წიგნაკზე „ახალი ქადაგება“).

(გავრძელება *)

„ნეტარ არიან რომელთა შიოდეს და სწყუროდეს სიმართლისათვის“. ამ სიტყვებით მაცხოვარმა აღმართა კაცობრიობის ზე აღსავალი კიბე. ღმერთი სიმართლე და ქეშმარიტებაა და კაც-ღმერთებსაც ეს დაუნიშნა, რათა სწყუროდენ და შიოდენ სულით ამ ღმერთ-მყოფელ სათნოებისადმი აღსვლად. წყურვილია წყარო და დასაწყისი წინსვლისა და სიკეთისკენ, სიმართლისკენ სრბოლისა. ვისაც სიმართლე და ქეშმარიტება არა სწყურია იგი კაცობრიობის ნაძირალია და არა ზეკაცი. საკვირველია სწორედ! თუ წყურვილი სიმართლე და ქეშმარიტების აღსარებისა დასაგმობია, ეგ ხომ უკუთქმაა ახალ-მოძრაობის მქადაგებელთა აზრისა და რაღას ღრიალობენ!

„უბედურ არიან მოწყალენი მტარვალთა, განარგძობს „ახალმქადაგებელნი“, — რამეთუ ქვეყნად ბოროტებას ამრავლებენ“...

ამ სიტყვებს უპირდაპირებს ავტორი ცხრა ნეტარების მუხლს: „ნეტარ იყვენენ მოწყალენი, რამეთუ იგინი შეიწყალნენ“. იესო ქრისტეს საყოველთაო მნიშვნელობის მექონ სწავლას ავტორი თავის ვიწრო მხედველობას უპირდაპირებს. იესო ქრისტე ამბობს საერთოდ ხორციელად თუ სულიერად დაჩაგრულ, დამონებული, შემწეობის მოქენე ადამიანის შეწყალებაზე, დახმარებაზე და არა მტარვალთ ხელის შეწყობაზე. ავტორს უნდა თავის ხისხლის და

*) იხ. „შინ. საქ.“ № 3.

ცეცხლის ღრუბელი აქაც გადაფაროს მაცხოვრის სწავლათა მხეს.

ავტორს არ ესმის ერთგვამოვლობა ქრისტეს სწავლისა. ქრისტეს მცნება მოწყალეებისა ეხება საგნის ერთეულ სიდიადეს. იგი ყველას თანასწორად იწოდებს ნათლისკენ, და ეს საზოგადო ცხოვრების სამოკავშირი „მოწყალეობა“, გინა აღესება საერთობო სიყვარულისა აღიარა ქრისტემ ნეტარად და განურჩევლად ხარისხისა, მეფეა თუ მონა, მტარვალთა თუ შემბრალები, — ყველას უდგენს ფალად სამო სიყვარულის განხორციელებას საქმით — მოწყალეებით. თუ პირად სურვილთა სიბოროტე მოწყალეების ნაცვლად მტარვალობს მის დასჯით, ჩვენი გახრწნილების, სულიერ სიბრძნის ბრალია და არა მოწყალეების, შეწყალეების, დახმარების, შებრალებების. უკეთესი ძმობა-ერთობა და სიყვარული ქვეშაობითად ცნობილია, უსათუოდ ამათი უძვირუასესი შევილია მოწყალეობა, რომელიც საზოგადოებრიობის სამო სისრულეს შეადგენს. აი ეს არის ქრისტეს მიერ თქმული „მოწყალეების“ ნეტარება, დიდებულება და აღესება სიყვარულისა. „ნეტარ იყვნენ მოწყალენი, რამეთუ იგინი შეიწყალნენ“.

„უბედურ არიან, განაგრძობს შემდეგ „ახალი მქადაგებელი“, — მშვიდობის მყოფნი, რომელნიც კმაყოფილებიან თავიანთ დაუხრწილ ტანისამოსით“... ვაივე მკითხველო, რა შუაშია აქ დაუხრწილი ტანისამოსი?!

„ნეტარ იყვნენ მშვიდობის მყოფენი, ამბობს ქრისტე, — რამეთუ იგინი ძედ ღვთისად იწოდნენ“. „ახალი მქადაგებელი ამას ასე ხსნის: „თუ ტანისამოსი შემოგებია, იმით დაკმაყოფილდი, ახალს ნუ შეიკერავ!“

იესო ქრისტეს მიერ წარმოთქმულ „ნეტარების“ სინათლე თვით მის ლექსში ბრწინავს: „მშვიდობის მყოფელია“. ვინც ისე მადლა აყენებს თავის ზნეობრივ კეთილშობილებას, რომ არავის აშუოთებს თავისი კერძო სურვილით, არავის დევნის, არავის სჯის, არავის ემტრება, არამედ ყველასთან გულნათელიობით განმარტებულია მისი ცხოვრება, ყველასთან მშვიდობას ეძებს; ბოროტის წილ არა სურის ბოროტი და მსოფლიო სიბოროტე

თუმცა აღეღვებს და ამწარებს, მაგრამ იგი დიდ-სულობით ამადლებს თავის პიროვნებას, მშვიდობას იცავს თავის შორის და მშვიდობისავე დამყარებას ცდილობს და ხელს უწყობს სხვათა შორისაც ყოველის ძალითა და ამ საქმისთვის არ ზოგავს არა თუ თავის „დაუხრწილ ტანისამოსს“, არამედ თავის საცოცხლესაც. მაგრამ აქ ავტორს ელანდება, რომ მშვიდობის მყოფელი თითქო ბოროტების, უსამართლობის წინააღმდეგ არ მიდის, ხმას არ იმაღლებს, რათა „მშვიდობა“ დაიცვას, მაგრამ ჩვენ ასე არ გვესმის „მშვიდობის ყოფა“. თუ მშვიდობის მყოფელი უსამართლობას წინ არ აღუდგა, იგი „მშვიდობის მყოფელი“ კი არა, ბოროტის მყოფელი, განხეთქილების ხელის შემწყობი იქნება. მაგრამ ავტორს აქაც სხვა უნდა თქვას, უნდა თქვას, რომ ბრძოლას ბრძოლითვე უნდა გაუმკლავდე ადამიანი, ძალ-მომრეობას ძალით, მაგრამ აქ ავიწყდება ავტორს, რომ თუ ძალ-მომრეობას ძალ-მომრეობას დაუყენებ, მაშინ გამოგვივა ორი ძალ-მომრეობა და თუ ერთმა მეორე დასძლია ერთი ძალ-მომრეობა მაინც დარჩება და მდგომარეობის შინაარსი მაინც არ იცვლება, მხოლოდ ერთი ძალ-მომრეობის ალაგს მეორე იჭერს

ძალ-მომრეობა მშვიდობას ვერ შობს, ვინაიდან თესლი ნათესაობისებრ აღმოცენდება. „ნეტარ იყვნენ მშვიდობის მყოფენი, რამეთუ იგინი ძედ ღვთისად იწოდნენ!“ მშვიდობის მყოფელი კაცი უმადლეს სოფლისა ქმნულა და ქრისტეს მიბაძვით „ძედ ღვთისა“ სახელწოდების ღირს ქმნილი კაც-ღმერთთა ორთავ სოფლის სანეტარო მშვიდობის სუფევით.

„შეიძულეთ მტერნი თქვენნი დიდითა სიძულვილითა, ათავებს „ახალი მქადაგებელი“ თავის მოძღვრებას, — მტრულად დაუხედით, გამრტყმელს გარტყმითვე გაეციოთ პასუხი, ოცი საუკუნეა, რაც მოთმინების, მშვიდობის ქადაგებით ჰკვებავენ ხალხს და აძინებენ, დროა ბოლო მოეღოს ამ სიკრუეს; ტანჯულნი და მავრადნი მათელ ქვეყნისა, შეერთდით ერთ დიდ დაშქრად და გამოდით ბრძოლის ველზე ადამიანთა სახოცავად! აი ეს არის მომქმედება

სიყვარულისა!“ შქადაგებელს ავიწყდება რომ, არა თუ ოცი საუკუნე მთელი ორმოც და თუ-თუთხმეტი საუკუნე, ქრისტეს დაბადებამდე, ცეცხლითა და მახვილით ეძებდა კაცობრიობა ბედნიერებას, მაგრამ იქმნა თუ არა მომქმედ „სიყვარულისა“? ქრისტიანობის ოცი საუკუნის ქადაგებამ კი ბევრი ცრემლი მოხოცა ტანჯულ ქვეყანას და თუ მის მხის სრული შარავანდელი ჯერ ვერ მოფენია მთელ ქვეყნიერობას, ეს ქრისტიანობის ბრალი კი არა კაცობრიობის ბრალია, რომელმაც ვადუხვია ისევ მშვიდობის გზას და ბარბაროსობისკენ იბრუნა პირი. უსამართლობის და მძლავრობის შეფობას ხელმწიფობა როდი აჩენს, არამედ ამპარტავენება, ანგარება, დიდების-მოყვარება, სიხარბე და სხვა ზნეობრივი ბოროტება, რაც რესპუბლიკანურ სამეფოშიც იგივე თვით-მწყობრელობის ყავარჯენია წარმომადგენელთა ხელში. აი ამ ძირს ბოროტებისას სახარების გუთანი სთხრის ძირიანად და არა ხმალი, რადგანაც ეგ საქმე სულიერ განკეთილშობილებას ეკუთვნის და არა ხორციელ იარაღს.

„ახალ-შქადაგებლის“ აზრი კი ვერ წვდება ბრძოლის მოსასპობ სათნოებით ცხოვრების სიღიადეს და მდაბალ მხედველობით მხეცურ თვისების ძლიერებით მხოლოდ მოგვრების ღონეს ვთაყვანება. მაგრამ მისი მოძღვრების შედგომილებმა აბა სცადეთ მის მოძღვრებით ცხოვრება, ახალმოზარდნო! ოდეს თქვენმა მშობლებმა გაგარტყან სილა, კუკუს სასწავლებლად, რამე მიზეზისათვის მყისვე გაართყით თქვენცა, რადგანაც ახალი მოძღვარი გეუბნებათ, გამრტყმელს გართყმით გაეციეთ პასუხი, ნეტარ იყვნენ ურჩნი და გამბედავნიო. შემდეგ თუ ძმებმა ანუ მეზობლებმა მოგინდომონ ძალ-მომრეობა, გაბედეთ და ჩაქოლეთ ყველანი; ამის შემდეგ, როცა დაცოლ-შვილდებით და ოჯახის წევრთა ატანა გაგიჭირდესთ და საჭიროების მოთხოვნილებამ დიდათ შეგაიწროვონ, მოთმინებით გაძლგება გასაჭირისა, რა თქვენი საკადრისია, უწყალოება იხმარეთ და განადგვით თქვენგან ყველანი შეუბრალებელად და ამგვარად შეერთდით მგელთა ხროვებად და დაიმ-

კვიდრეთ საქვეყნო სამოთხე! ვაი ასეთ სიბნელეს, ვაი ესრეთ შეუგნებელ ბელადების წინამძღვრობას და მათი მოძღვრების შედგომილ ადამიანების უგულისხმოებას. ჯერ ერთი უბედურება ის არის, რომ ასეთი ბრმა მწერალი სცენაში გამოდის და მეორედ უარესი ეს არის რომ ასეთ პარუტყულ უნიადაგო ბლავილს ბევრი თანაგრძნობით უერთებენ ხმას. მართალია სიტყვის თავისუფლება თანშობილი ღირსებაა ადამიანისა, მაგრამ თუ იგი აღვირ აშობილია და მხოლოდ გულის წაღილს, მიუხედავად ქეშმარიტებისა ემსახურება, მაშინ არაფრით განირჩევა პირუტყულ ბლავილისაგან. ბეკლვითი სიტყვა უკვდავია და ჩამომავლობითი მდინარეა სანამ ადამიანობა ცხოვრობს ამ ქვეყანაზედ; ამისთვის ყოველი მწერალი აშენებს ან არღვევს მთელ საკაცობრიო ტაძარს. მაშასადამე საკუთარი უფლება არც იმდენად აქვს ადამიანს, რომ აზღა-უზღად ბლავოდეს თავისი უვიცობის კალმით საერთო ბედნიერებაზე. მაშალმა სთქვა: „მე ვიყვლგებ და ქვეყანა გაშენდება თუ არა, რა მენაღვლებათ.“ ასე ემართებათ ზოგიერთებს და მათი ანგარიშ მიუცილებელი ლაპარაკი ციური ნიჭი გონიით და ზეგარდამო მადლ-ცხებულების ლტოლვილნი ავტორიტეტობენ ქვეყნის დამღუბველ საარაკო ოცნების ლანდით, და შენდება თუ ირღვევა, შეგნებულად არც ერთი ესმისთ, მხოლოდ ამის იქმენ, რათა თავი იჩინონ წინაშე კაცთა. ასეთ უგზო უკვალოდ შეცდომილ მწერლების წიგნაკებს ჯიბით ატარებენ მოსწავლე ყმაწვილები და განა შესაძლოა მათ ჩვილ გონებამ შეითვისოს ღეთიური ნიჭი თუ არა მხოლოდ ზნეობით გაველურებისა?

ოხ! დღეს ყოველმხრივ უბედურო საქართველო, ჩვენო ძვირფასო სამშობლოვ! ათას ცხრაას წლის სიმდიდრე... გონების ნათელ-დიდება... ვითარ მსწრაფლ წარგიტაცა სულთა განმხრწნელ ავაზაკებმა!

ალექსი ბერი.

**სიტყვა, თქმული 14 ჰრისთავობისთვის
1908 წლისა განახლებულის ჰართულის
თეატრის კურსების წინ.**

საყვარელო! ქვეყნის შემოქმედმა ადამიანი ბედნიერებისათვის გააჩინა და ამ მიზნის მისაღწევ საშუალებად სულიერთა და ხორციელთა ძალთა ვარჯიშობა, ანუ მუშაობა დაუნიშნა. მაგრამ, შურითა ეშმაკისათა, ადამიანი სცოთა ღმ ბუნება მისი დაუძლურდა, რის გამოც მუშაობის დროს იგი იღლებოდა, და მის განსაგრძობად საჭიროებს ძალთა მოკრებას მოსვენებისა და შექცევა-გართობის შემწეობით. და აი, ამ საჭიროების დაკმაყოფილება თავს უდგია ხელოვნებას საზოგადოთ და თეატრსა კერძოდ. ხოლო, სამწუხაროდ, ხელოვნება ხშირად ამ მოვალეობის აღსრულებას გაუბრუნდა და ადამიანს ცხოვრების განმაკეთილშობილებელ-განმავითარებელ გასართობის ნაცვლად გარეგანის სიმშვენიერით შემკობილს ძლიერის საწამლაოთ საესე ფილას აწვდის, და თავს მართლულობს მით, რომ იგი ცხოვრების სარკვეა. ოღონდაც, რომ ხელოვნებამ უნდა დაგვისურათ-ხატოს ნამდვილი ცხოვრება და მისი მახინჯი მხარე, ქვეყნა გრძნობათა ბოლოქრობა და მრავალგვართა ვნებათა ღელვას, მაგრამ მან არ უნდა დაივიწყოს უმაღლესი ზნეობრივი მოთხოვნები: ავს უწოდოს ავი და კარგს,—კარგი, რათა ხელოვნების ტაძრიდგან არ წარვიდეთ სახიდ ჩვენდა წამბილწველ-გამათახსირებელ ოცნება-წარმოდგენებით აღვსილნი, არამედ განმხმევებულნი, აღფრთოვანებულნი და განმზადებულნი ბრძოლიდ ბოროტისა და შედგომად კეთილისა.

მაშ, შევევედროთ მამა ზეციერს, რომ განახლებული ესე ტაძარი ხელოვნებისა ჰყოს მან ბუდედ ღბიწოებისა და საყოფელოდ სიწმიდისა, ხოლო მუშაეთა მისთა მისცეს ძალი და სიმხნე აღძვრად და აღზრდად ჩვენში სიყვარულისა მისდამი, რადენი არს ქეშმარიტ, რადენი პატივოსან, რადენი მართალ, რადენი წმიდა; რადენი საყვარელ, რადენი სა-

ქებელ, რადენი სათნო და რადენი ქებულ (ფილიპ. 4, 8). ამინ.

მღვდ. კ. ცინცაძე.

რედაქტორი, მღვდელი **სიმონ მჭედლიძე**.
გამომცემელი **იოსებ ლეჟავა**.

გ ა ნ ც ხ ა ღ ე ბ ა

გამოვიდა და ისყიდება

სახელმძღვანელო სამღვთო სჯულისა „მკველი აღთქმა“—დევ. ნ. ეუბანეიშვილისა
ფასი 50 კ.

გამოვიდა და ისყიდება

ახალი ქართული სახელმძღვანელო წიგნი მოკლე საეკლესიო ისტორია დევ. პ. სმირნოვისა, საქართველოს საეკლესიო ისტორიის შესანიშნავ მოვლენათა დამატებით. ფასი **60 კ.**, ვინც 10 ცალზე მეტს გაიწერს 10 პროც. დაეთმობა.

იქვე ისყიდება წიგნაკი „ქრისტიანობა ბებელის ლაბორატორიაში“ კრიტიკული შენიშვნები ცნობილ ბებელის წიგნაკზე „ქრისტიანობა და სოციალიზმი“ ფასი **მ. 100** შაური.

დაიბეჭდა და იყიდება

ახალი წიგნი მღვ. მ. კელიჯევნიძისა: თეორია სიტუაციებისა — მკობრე დასრულებული გამოცემა, ფასი 40 კ. აუადება ქართული ქრესტომატაჲ — მისივე I, II, III და IV კლასებზე სავითარე წიგნა.
აკითხეთ: ფოთში ავტორთან, ქუთაისში ი. კვიციანიძისთან და პ. ბუქუჩაშვილთან, თბილისში წერეთლის საზოგადოებაში.